

Tartışma

Enver DEVECİLER

Jeoloji Yük, Mühendisi

1,0,5. yüzyılın başında, Yunanistan'da aristokrasi varlığını sürdürürken yönetimde demokrasi vardı, Perikles'in önderliğinde Atina refaha kavuşmuştu. Atina'nın büyük tapınakları, heykelleri o dönemde yapılmıştı. Hep görüldüğü gibi bir yandan servet ve kültür ithalat ve ihracat yoluyla gelişirken, Öbür yandan geleneksel ahlâk ve inançlar da çözülyordu, Atina'nın her yönden en parlak döneminde, 5. yüzyılın ikinci yansında geçen, sofistlerin önderi Protagoras ile Sokrates arasında erdem (fazilet) üzerine yapılan tartışmayı, Platon "Protagoras" adlı eserinde Sokrates'e anlattırır. Sofistler açısından tartışma'nın en ilginç bölümü şurasıdır:

— "Peki , iyi şeylerin bulunduğunu kabul edermisin?"

— "Ederim"

— "İyi olan şeyler İnsanlara yararlı olan şeyler değildir?"

— "Evet ama, ben İnsanlara yararlı olmayan şeylere de iyi derim"

»—"Protagoras! yararsız şeylerin iyi olduğunu söylemekle onların yalnız insanlar mı, yoksa hiçbirşeye mi yararı olmadığını söylemek İstiyorsun? bu ikinci çeşitten olan şeylere de iyi mi diyeceksin?"

— "Hayır, ama yiyecek içecek ilaç ve benzerleri hakkında birçok şeyler biliyorum ki bunlardan bazıları insanlara yararlı, bazıları zararlıdır, ama atlar için Öyle değil, bir kısmı sadece öküz ve köpekler için iyidir, bir kısmı da bunlardan hiçbirine yaramadığı halde yalnız ağaçlara yarar; hatta bunlar arasında bazı köklere iyi gelir ama filizlere yaramaz.

Örneğin gübre, hangi bitkinin köküne konursa İyi gelir ama yeni sürgünlere ve filizlere konuldu mu onları öldürür. Bunun gibi zeytinyağı her çeşit bitkinin en büyük düşmanıdır. Hayvanların tüylerini berbat eder ama insan bedenini, kıllarını kuvvetlendirir, İyi o kadar çeşit çeşit kalıplara giren birşeydir ki; örneğin insan için, dıştan kullanıldımı çok yararlı olan birşey içten kullanıldımı zararlı olabilir. Nitekim hekimler hastalara yağlı yemeyi yasak ederler, sadece bazı yemeklerin kekrelüğünü gidermek için bir parçacık kullanılmasına izin verirler.

Protagoras bu güzel sözlerini bitirince bir alkıştırmı koptu,

Sokrates sözlerin uzunluğunu işlerini bahane eder, alaylı soru-cevaplarıyla (diyalektiğiyle) kalkıp gitmeye yeltenir. Ev sahibi zengin Kallias onu bırakmaz,

"Seni bırakmayacağız Sokrates, çünkü sen olmayınca böyle konuşamayız. Ne olur bizi bırakma. Benim için dünyada ikinizin konuşmasını dinlemekten daha zevkli bir şey olamaz, haydi ne olur, bizi kırma" Dinleyiciler arayı bulmak için övücü sözler söylediler, bu arada bir sofist olan Prodikos söze girer,

..."Böylece toplantımız çok güzel olacak; gerçekten konuşacak olan sizler, sizi dinleyecek olan bizlerin takdirini kazanacaksınız, övgünüzü demiyorum, çünkü takdir dinleyicilerin samimi duygularından doğar, övgü ise çokluk, asıl fikrini gizleyenlerin^ söyledikleri bir yalandır. Sizi din*leyecek olan bizler de zevkin değil, sevincin en yüksek derecesine ulaşacağız, çünkü sevince

bir şey öğrenilirken zihnimize yeni fikirler girerken erişilir. Zevk ise yemekle veya buna benzer hoş duyuların doyurulmasıyla duyulur,"

Orada bulunanların bir çoğu Prodikos'un bu sözlerini alkışladı.

Tartışma sanatını öğretiyordu sofistler. Konuyu 20 yüzyıl relativistleri (göreci) gibi algılıyorlar, fenomenoloji (olgu bilim) yöntemini kullanıyorlardı, Aristokrat gençlere ders verip para aldıkları için Platon ömrünü onları küçük düşürmeye adanmıştır, Platon varlıktıydı, Kendi'si gibi olmayanların ihtiyaçlarını anlayamıyordu. Ama asıl tuhaf olan, aylığını geri çevirecek hiç bir neden görmeden günümüz profesörlerinin, Platon'un sert eleştirilerini tekrar etmeleridir, Platon'un filozofların büyük kısmını etkileyen olumsuz mirası, varılacak sonun kendilerince zaten bilindiği varsayımdır. Sokrates, Ölümsüzlüğe inanır, öbür dünyada mutlu bir yaşam olacağına hiç kuşku etmezdi. Kötü giysiler çıplak ayaklarla dolaşırdı. Sokrates'ten etkilenen sinikler, dünya nimetlerini hor görür, bunu gelenekleri, uygarlığın imkanlarını çığneyerek gösterirlerdi.

Sofistler bir kanıtı, o kanıt kendilerini nereye götürürse götürsün izlemeye kararlıydılar. Yolları sonunda çoğu kez kuşkuculuğa varmış olsa bile, rakiplerini "ahlâka uygunluk" kalkanının ardına sığınmak zorunda bırakacak kadar mantıksal ve entellektüel güce sahiptiler . •